

Uniwersytet
Ekonomiczny
w Katowicach

blisko

międzynarodowo

przez całe życie

Wpływ zmian w zachowaniach konsumentów na decyzje dotyczące konsumpcji, oszczędzania i inwestowania

dr Ewa Wójcik

Lublin, 2019

- Konsumpcja a oszczędzanie
- Determinanty zachowań
- Skłonność do oszczędzania
- Oszczędzanie a inwestowanie
- Motywy
- Trendy wpływające na zachowania konsumentów
- Inwestycje alternatywne
- Bankowość prywatna

Decyzje gospodarstw domowych

konsumpcja i oszczędzanie –
wzajemnie uzupełniające, alternatywne,
powiązane i współzależne

wybór między

- konsumpcją a oszczędzaniem,
 - konsumpcją obecną i przyszłą
- ograniczone środki finansowe

Determinanty zachowań gospodarstw domowych

Determinanty	Obszary
Makroekonomiczne	Stopy bazowe banku centralnego, rezerwy obowiązkowe, obligacje skarbowe, kursy walutowe, inflacja (wpływ na koszty usług finansowych) PKB i jego tempo wzrostu, stopa wzrostu produkcji przemysłowej, eksportu i inwestycji, stopa bezrobocia, podatki i cła
Polityczne i prawne	Stabilność polityczna i prawna rządu, stan prywatyzacji, tendencje, regulacje zapewniające ochronę klientów instytucji finansowych
Społeczne i demograficzne	styl życia, konsumpcjonizm, chęć zmniejszenia różnic pomiędzy poziomami konsumpcji, pozytywne postrzeganie zadłużenia, akceptacja innowacji, potrzeba bezpieczeństwa finansowego
Technologiczne	rozwiązania technologiczne, tempo i kierunki ich rozwoju
Podażowe i infrastrukturalne	instytucje działające na rynku finansowym, oferowane usługi i produkty, instytucje zapewniające bezpieczne funkcjonowanie rynku i pełniące funkcje nadzorcze

Czynniki wpływające na decyzje gospodarstw domowych

- związane z cechami wewnętrznymi
- **profil demograficzny** gospodarstwa domowego, np. wiek wpływa na obowiązki społeczne związane z budową materialnych podstaw rodziny (edukacja dzieci, zdobycie pozycji zawodowej, gromadzenie środków na emeryturę)

Piramida zachowań finansowych

wiek a cykl życia gospodarstwa domowego

- w początkowym okresie życia dominuje zarządzanie budżetem i gotówką
- w wieku 25 lat (założenie rodziny) gromadzenie oszczędności buforowych, zakupy (często na kredyt)
- w wieku ok. 40 lat- zgromadzony majątek- zarządzanie finansami, wzrost zamożności

Struktura wiekowa społeczeństw

- różne pokolenia w zmieniających się proporcjach: Silent, Baby Boomers, Generacja X, Generacja Y (Millennials), Generacja Z
- W 2019 r. liczba przedstawicieli generacji **Y** ma przekroczyć liczbę przedstawicieli poprzednich pokoleń na rynku pracy
- generacja **Z** (od 1996, najstarsi osiągnęli dojrzałość) coraz bardziej widoczna

Postawy i pokolenia

- Postawy/ zachowania zróżnicowane w poszczególnych pokoleniach
- Dojrzałość osiągnięta w różnych okresach historycznych, ukształtowana przez specyficzne trendy, spektakularne wydarzenia, rozwój technologiczny

Teorie dotyczące konsumpcji i oszczędzania

- planowanie w całym okresie życia, wygładzanie konsumpcji,
- maksymalizacja użyteczności
- racjonalne zachowanie jednostek,
- optymalizacja decyzji,
- planowanie na przyszłość

Czynniki socjologiczne i psychologiczne

- w znacznie większym stopniu determinują konsumpcję i oszczędzanie

Czynniki psychologiczne

- krótkowzroczność, egoizm, brak silnej woli, podążanie za modą,
- obecna konsumpcja preferowana w stosunku do przyszłej pomimo spadku dochodów,
- hedonizm, natychmiastowa gratyfikacja zamiast cierpliwości (w oczekiwaniu na wyższy zysk)

Czynniki socjologiczne

- Konsumpcja- wymiar społeczny, poprawa standardu życia teraz lub w przyszłości (poprzez oszczędności)

skłonność do oszczędzania

- **niska** wśród ubogich- zwiększona presja konsumpcyjna
- **wyższa** wśród zamożnych- obawy o przyszłość
- typowe dla różnych społeczeństw wzorce zachowań, **specyficzna kultura konsumpcji i oszczędzania** (np. pozostawienie spadku)

Obecne koncepcje zachowań konsumenckich

- konsumenci nie przestrzegają zasady racjonalności ekonomicznej,
- zachowanie wynika z wrodzonych i nabytych potrzeb,
- zachowanie opiera się na złożonej **kombinacji** świadomych i nieświadomych procesów, czynników **racjonalnych i emocjonalnych**

Stosunek do oszczędzania w Polsce

- **88%** respondentów uważa oszczędzanie za przejaw odpowiedzialności, ale tylko nieliczni z nich regularnie oszczędzają ok. 500-1000 zł lub zainwestowali w mieszkania na wynajem/ dom wakacyjny (BGŻ BNP Paribas, 2018)
- **1/2** respondentów oszczędza tylko 100-200 zł, pozostali wydają wszystko, co zarabiają (ZBP, 2018)

Wydatki w Polsce

- wskaźnik wydatków wzrósł łącznie o 10 procent w 2017 r. (rdr)
- na niektóre dobra, np. samochody, więcej

Majątek gospodarstw w Polsce

- majątek polskich gospodarstw domowych w 2016r. wyniósł 236,6 tys. zł (**60,6** tys. euro) (NBP);
- inne kraje: w Grecji majątek netto wyniósł 65,1 tys. euro, w Portugalii 71,2 tys. euro, a w Niemczech **60,8** tys. euro.

Struktura majątku

- w Polsce głównie środki trwałe, zwłaszcza nieruchomości, ponad **79%** gospodarstw domowych posiada dom lub mieszkanie
- w innych krajach tendencja do wynajmowania, np. w Niemczech tylko **44,3%** gospodarstw domowych posiada dom/mieszkanie (NBP)

Stopa oszczędności gospodarstw domowych

- W 2016 r. polskie gospodarstwa domowe oszczędzały **2%** dochodu (tylko na Łotwie i Cyprze stopy były niższe), (NBP)
- stopa oszczędności w Polsce spadła po tym, jak dochody zaczęły rosnać (na początku XXI wieku, przy niższych dochodach-2 tys. zł, niskim PKB, wyższym bezrobociu, stopa oszczędności wynosiła **15%** dochodu rozporządzalnego)

Stopa oszczędności w Europie

- W Europie wyższe stopy oszczędności
- w Austrii, Niemczech, Szwecji **20%** dochodów oszczędzanych
- wieloletnie **tradycje** oszczędzania i gromadzenia majątku, wysokie **dochody**
- Czechy, Słowacja, Węgry - niższe dochody- stopa oszczędności ok. **10%** (NBP)

Oszczędności gospodarstw domowych

- gospodarstwo domowe w Polsce ma ok **3,5** tys. euro oszczędności, przechowywane głównie na **rachunku depozytowym** w banku (w **strefie euro** aktywa finansowe są **trzykrotnie** wyższe)
- majątek gromadzony w aktywach finansowych w Polsce rzadko, fundusze inwestycyjne, akcje i obligacje nie są popularne, skromna oferta usług finansowych

Przyczyny

- różnice międzykulturowe, czynniki historyczne
- w Polsce **brak tradycji** akumulacji bogactwa, brak podstaw **prawnych** do posiadania (historycznie był to atrybut szlachty i duchowieństwa);
- dwie wojny światowe, kolektywizacja, nacjonalizacja majątku, gospodarka centralnie planowana, hiperinflacja pochłonęła oszczędności, system potwierdził **brak sensu** oszczędzania
- po transformacji lat 90. transfer środków z funduszy emerytalnych (**OFE**) do systemu ubezpieczeń społecznych (ZUS) w 2013 r.

Różnice między oszczędzaniem a inwestowaniem

Kryteria	Oszczędzanie	Inwestowanie
Cele	Utrzymanie wartości	Pomnażanie wartości, dodatkowy dochód
Stopa zwrotu	Zwykle znana	Zwykle nieznana
Horyzont	Raczej krótki	Raczej długi (z wyjątkiem inwestycji z motywów spekulacyjnych)
Ryzyko	Awersja	Akceptacja
Postawa	Pasywna	Aktywna
Płynność	Wysoka	Ograniczona
Motywy	Transakcyjny/ przezornościowy	Spekulacyjny/ portfelowy

Trendy wpływające na wybory konsumentów

Trend	Opis	Efekty
Hybrydyzacja deregulacja	Zacierające się granice między sektorami , łączenie produktów, usług, nowe koncepcje	Samodzielny konsument, oferty inne niż tradycyjne, pozainstytucjonalne rozwiązania
Przeżycia/doznania	Inne priorytety, wysoka ocena doznań w świecie obfitującym w posiadanie	Tradycyjne aktywa, np. samochód, dom, mieszkanie mogą być mniej cenione/ pożądanym
Personalizacja/indywidualizacja	Niestandardowe oferty, szyte na miarę	Personalized investment offers
Prosumeryzm	Kultura tworzenia, udziału w produkcji, łączenie funkcji konsument- producent	Incjatywa, przedsiębiorczość, własne rozwiązania , np. parkingi przy lotniskach
Trybalizm	Tworzenie grup wokół wspólnych zainteresowań, wydarzeń	Crowd-sourcing, platformy, media społecznościowe
Współdzielenie / dostęp	Współdzielenie zasobów, pomysłów, współtworzenie rozwiązań Dostęp do dóbr zamiast ich posiadania	Inspirowanie, udział we wspólnych przedsięwzięciach, pomysłach; posiadanie cenione mniej (80% respondentów)
Grywalizacja	Stosowanie rozwiązań, elementów na wzór gier, angażujące rozwiązania, współzawodnictwo	Poszukiwanie rozrywki, łączenie pracy, zajęć codziennych z rozrywką/ zabawą
Eco-wrażliwość Etyczne wybory	Preferowanie produktów eco, zrównoważonych, lokalnych, organicznych, recycling	Przyjazne dla środowiska inwestycje, np. green bonds
Zaufanie - przesunięcie	Zaufanie w stosunku do innych (np. użytkowników portali), brak zaufania do instytucji (finansowych)	Nieformalne, nieregulowane kanały dostępu, nowe technologie (np. blockchain)

Pokolenie Y

- cechy Millenialsów:
- relatywnie mniejsze bogactwo w porównaniu ze starszymi pokoleniami, np. w 2003 r. **5,8%** (dolarowych) milionerów było w wieku 20-39 lat, w 2017 r. tylko **2,8%** najbogatszych należało do tej grupy wiekowej

Profil inwestora Y (Millennial)

- ambitni, optymistyczni, myślący o przyszłości
- 70% nazywa siebie "konserwatywnymi" inwestorami, skłonność do oszczędzania a nie inwestowania, utrzymywanie wysokiego poziomu gotówki
- "utrzymujący się wpływ globalnego kryzysu finansowego i wielkiej recesji"
(Legg Mason, 2017)
- wyższy poziom umiejętności inwestycyjnych (42 pkt. w porównaniu z 23 w innych pokoleniach)

Decyzje inwestycyjne

- Kwestie etyczne, środowiskowe i społeczne kluczowe znaczenie,
- 2/3 gen. Y wybiera fundusze, firmy inwestujące etycznie,
- 82% akceptuje "nieco wyższe" opłaty za gwarancję, że pieniądze inwestowane w sposób odpowiedzialny
- inwestycje mogą być wspierane przez "mobilne zarządzanie", np. inwestowane w fundusz za pomocą mobilnej aplikacji inwestycyjnej (Legg Mason, 2017)

Inwestycje alternatywne

- szczególnie atrakcyjne dla osób zamożnych (private banking i HNWI)
- atrakcyjna forma dywersyfikacji portfela inwestycyjnego
- mogą generować większy zwrot niż tradycyjne inwestycje
- bardziej ryzykowne
- wymagają cierpliwości, dłuższej perspektywy czasowej

Bankowość prywatna- próg kapitałowy

- Minimalnym progiem kapitałowym umożliwiającym skorzystanie z usług bankowości prywatnej na polskim rynku jest **milion złotych płynnych aktywów**
- **HNWI** osoby, których majątek przekracza **1 milion dolarów**

Klienci bankowości prywatnej w Polsce

- **200–300** tysięcy Polaków dysponuje majątkiem płynnym (bez ruchomości i nieruchomości) przekraczającym 1 mln zł, potencjalnie zainteresowani inwestycjami **alternatywnymi**
- 1/10 lokuje majątek płynny w papierach dłużnych (na świecie 20%)
- 25% w akcjach przedsiębiorstw notowanych na giełdzie (na świecie 50%)

Usługi dla klientów private banking

- brak ofert inwestycji alternatywnych dla klientów w bankowości prywatnej w Polsce
- w gospodarkach rozwiniętych szeroki wachlarz specjalistycznych usług (np. *art banking*, kredyt na zakup dzieł sztuki lub zabezpieczony sztuką, profesjonalne doradztwo w zakresie zakupu dzieł sztuki, w tym rzeźby, fotografii, plakatów czy komiksów)

Inwestycje w parkingi

- nie ujęte w ofercie instytucjonalnej w Polsce
- indywidualnie, właściciele działek w pobliżu ruchliwych lotnisk, prywatne parkingi z usługą transferu do terminali (dochody rodziny i inwestycje dla przyszłych pokoleń)
- w wielu krajach europejskich inwestycje „parkingowe” zarządzane przez specjalistyczne firmy, oferowane małym inwestorom jako forma pasywna, gwarantująca regularne przychody z wynajmu i potencjalny wzrost kapitału

Inwestycje alternatywne

Rzeczowe aktywa trwałe

- nieruchomości
- infrastruktura
- towary
- metale szlachetne i minerały
- wino
- sztuka
- antyki
- przedmioty pamiątkowe

Aktywa niematerialne

- Inwestycje na rynku kapitałowym
- equity
- papiery wartościowe
- fundusze hedgingowe
- instrumenty pochodne
- kryptowaluty

Cechy inwestycji alternatywnych

Pozytywne

- Różnorodność
- Brak ograniczeń
- Niezależność od wstrząsów rynkowych
- Niezależność od czynników politycznych i ekonomicznych
- Możliwa niska kwota zaangażowania
- Niskie koszty utrzymania

Negatywne

- Brak typowych rynków
- Brak otoczenia regulacyjnego
- Nieprzewidywalny popyt
- Skomplikowana wycena i struktura
- Wiedza specjalistyczna
- Niska płynność
- Wysokie ryzyko
- Czasem wysokie koszty zakupu
- Różne formy zarządzania

Cechy inwestycji alternatywnych

- często wymagana specyficzna wiedza
- skomplikowana wycena
- wartość rynkowa zależy od innych czynników niż tradycyjne
- nieprzewidywalny popyt
- ochrona przed czynnikami politycznymi/ekonomicznymi szkodliwymi dla giełd
- stosunkowo niska płynność (brak rynków)
- niski popyt, bariery wyjścia z inwestycji
- czasem wysokie koszty zakupu, (np. inwestycje w fundusze hedgingowe wymagają minimalnej kwoty)

Bitcoin

- ograniczona podaż, międzynarodowy charakter, brak mechanizmów regulacyjnych i nadzoru
- odporność na inflację,
- kwota Bitcoin ograniczona do 21 mln,
- kodowanie uniemożliwia dodatkową emisję, podrabianie, blokowanie, konfiskatę przez rząd, komornika, małżonka itp.
- Wady- zmienność, wysokie i rosnące koszty przetwarzania (energii) w górnictwie (*mining*) bitcoin, wartość zależy od popularności/popytu, kosztów eksploatacyjnych

Uniwersytet
Ekonomiczny
w Katowicach

www.ue.katowice.pl